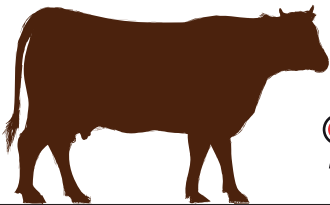

Hayvan Dostu İletişim Kılavuzu

İstanbul
Bilgi Üniversitesi
İletişim Fakültesi

HAYVAN DOSTU İLETİŞİM KILAVUZU

Editör: Dr. Bârika Göncü (İstanbul Bilgi Üniversitesi).

Orijinal metin: “Animals and media: A style guide for giving voice to the voiceless”, Prof. Dr. Debra Merskin (University of Oregon) ve Doç. Dr. Carrie P. Freeman (Georgia State University).

Çeviri: Gözde Karataş ve Pınar Dirik.

Katkıda bulunanlar (alfabetik sırayla): Güventürk Görgülü, Prof. Dr. Hale Bolak, Hilal Nur Sarbak, M. Barış Şengün, Sarper Durmuş.

Tasarım: Berilsu Kaygusuz ve Gökmen Soylu.

Çevrimiçi erişim:

<http://www.bilgimedya.org/hayvan-dostu-iletisim-kilavuzu/>

İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi, Ocak 2021.

ÖNSÖZ

İnsan ilişkilerinde başkaları, ötekiler, bizim gibi olmayanlar hep önemli bir konu olarak algılanmıştır. İnsan ilişkilerinin analiz edildiği bütün alanlarda ben-öteki eksenini gerek bilimsel pratikte gerekse gündelik dilde içinden çıkılması güç durumlar sunar. Çatışmanın "ben" tarafında bulunarak ötekileştirme eleştirisi yapmak, eleştirel sosyal bilim alanında bulunanlar için ne kadar doğal ve verili kabul edilmiş bir tutum olsa da buradaki eleştiri özünde önemli ama genellikle gözardı edilen bir problem barındırır. İşin doğrusu, başkalarının uğradığı haksızlıkları, fırsat eşitsizliklerini, küçültme ve aşağılamaları eleştirinin konusu yapmak modern liberal entelektüelin konfor alanıdır. Gerçekte kimliğimizi (liberal, solcu, sağcı, modern, geleneksel, vs.) bu alan içinde ve bu alan sayesinde oluştururuz. İster ötekileştirmenin ister ötekileştirme eleştirisinin öznesi olalım, "Öteki" kurucu bir kimlik anti-tezi olarak hep orada durur.

Bu söylediklerim insan ilişkileri bağlamında bir anlam ifade ediyor. Peki ya "insan" olma kimliğimiz? Kadın kimliğimizi erkekler ve erkeklik, solcu kimliğimizi sağcılar ve muhafazakârlık, Doğulu kimliğimizi Batılılar ve Batılılık inşa ediyorsa, "insan" kimliğimizin kurucu ötekisi kimdir? Sorunun yanıtı, kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde, "hayvan" olacaktır--"Hayvan," tekil ve mutlak öteki.

"Doğulu" (Oryantal) ne kadar yanıltıcı bir kimlik işaretleyicisi ise hayvan o kadar yanıltıcıdır. Bir düşünün, insan ve bitki alemi dışında kalan tüm canlı varlıklara hayvan adını veriyoruz.

Şempanze, at, tavuk, kara sinek ve hatta tek hücreli protozoa (bugün geçerli kabul edilmese de) bir ilk-hayvan (protos + zoon) olarak kayda geçmiştir. Bu kadar büyük çeşitlilik arz eden varlık formlarını basitçe "hayvan" olarak sınıflamak arkaplanında hiç de basit sayılamayacak bir felsefî açmaz barındırmıyor mu? İnsan varoluşunun neredeyse hiç tartışılmayan bu açmazı, özünde insanı ayrıcalıklandıran, diğer türleri insan türünün dışlayıcı-tanımlayıcı ötekisi olarak içinden asla çıkamayacakları büyük ve çok karanlık bir zindana hapsetmek anlamına gelmiyor mu?

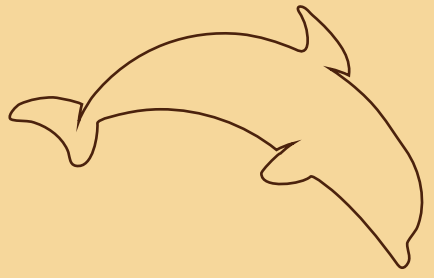
"Hayvanları" tıkıldıkları bu dilsel/felsefî zindandan kurtarmak mevcut siyasal hareketlerin fazlaca umursamadıkları bir dâvâ olarak karşımıza çıkıyor. "Hayvan" kelimesinin neredeyse bilinen tüm kültürlerde hakaret anlamında kullanıldığını biliyoruz. O halde bu zindanın kapılarını aralamak, hayal edilebilecek en köklü kurtuluş hareketlerinden biri, tasarlanabilecek en yıkıcı devrimci direniş olarak anlaşılmalıdır. Hayvanseverlik ya da türçülük-karşıtlığı gibi sosyal hareketlerin kanımca ancak işaret fişegini ateşleyeceği bu direniş elbette "insanlığın" mevcut ufkunda kendisine gerçekçi bir mücadele alanı bulamayacak. Öyle ya, "insanlığın" bunca problemi varken... Oysa "insanlık" olarak adlandırdığımız varlık alanının tanımlı problemlerinin neredeyse tümü, insanların başka insanları "ötekileştirmesinden" kaynaklanıyor. Hayvan-Öteki söz konusu olduğunda, unutmayalım ki, sağcı solcuyla, kadın erkekle, milliyetçi muhafazakârla, laik dindarla el eledir, adı bile konmayan çok güçlü bir ittifakın taraflarıdır.

Bu el kitabı, basit bir politik doğruculuğun pratik rehberi olduğu kadar, henüz adı konmamış büyük bir dâvânın çok küçük ama önemli bir hatırlatıcısıdır. Gündelik kişilerarası iletişimimizde ve daha büyük insan gruplarına hitap ettiğimiz anlarda doğru dili tutturmamız kuşkusuz çok önemli. Umarım bu doğru tavır her sergilediğimizde daha büyük bir amacın savunucuları olma yolunda adımlar attığımızın da farkına varırız.

Prof. Dr. Halil Nalçaoğlu

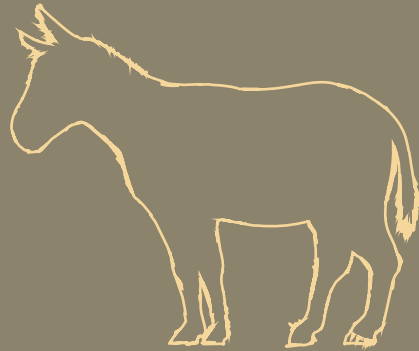
İstanbul Bilgi Üniversitesi

İletişim Fakültesi Dekanı

MİSYON

Bu kılavuz; gazetecilik, halkla ilişkiler, reklam ve eğlence sektörlerinde çalışan profesyonellere; insan dışındaki diğer tüm türlerin adil, dürüst ve saygılı bir şekilde nasıl anılacağı ve temsil edileceği konusunda rehberlik sunmak amacıyla oluşturulmuştur.

- Küresel çapta hayvanların maruz kaldığı sistematik Őiddet ve kriz boyutuna varan iklim krizi göz önüne alındığında, hissedebilen canlılar olan hayvanların medyada ve popüler kültürde daha fazla saygıyı hak ettikleri açıktır. Dahası, insan toplumunun çeŐitli hayvan türleriyle kurduğu iliŐkilerin tahakküm ve sömürüden çok, yaşam hakkına saygı ve ekolojik sorumluluk yönünde dnŐtrlebilmesini destekleyen medya içeriklerinin artması gerekmektedir. Gezegenimizdeki hayvan yaŐamının sürdürülebilirliği açısından; iletişim sektörleri tarafından sunulan ve yaygınlaŐtırılan değer yargıları ve oluŐturulan algı, kayda değer bir öneme sahiptir.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, "mağdurun, gszn, yoksulun, tekileŐtirilenin" ve "sesini duyuramayanların" sesi olmayı, gazeteciliğin temel görevleri arasında saymaktadır. Bu çerçevede, insanların tarif ettiği anlamda sesini duyuramayan hayvanlar da, medya ve ilgili sektörlerin desteğini alabilmelidir. Hayvanlar kendi sesleri ve dilleriyle iletişim kurma kapasitesine elbette sahiptir. Öte yandan, iletişim sektörlerinin bu sesin yükseltilerek toplumun tüm kesimlerine duyurulmasında oynayacağı rol hayatidir.

GİRİŞ

Türkiye’de hayvan hakları hareketinin gelişimine paralel olarak, bu konunun medya ve diğer iletişim disiplinlerinin dilinde nasıl ifade bulduğu daha çok gündeme gelmeye başladı. Orman yangınlarında, depremlerde ve benzeri olaylarda hayatını kaybeden hayvanlardan neredeyse hiç söz edilmemesine; “can kaybı olmadığı”nın söylenmesine; sözedildiğinde ise “telef olduğu”nun bildirilmesine; hayvanların hissedebilen canlılar olduğunu bilen yaşam hakkı savunucularından itirazlar yükselmeye başladı. Hayvanları konu alan haberlerin bakış açısı ve dili, özellikle sosyal medyada artık daha fazla eleştiriliyor. Dahası, kimi haberlerde “türcü dil”den kaçınma çabaları bile gözleniyor.

Bu hassasiyetin ve farkındalığın oluşmasında Hayvan Hakları İzleme Komitesi (HAKİM) tarafından medyadaki türcü dili ve insanmerkezci yaklaşımı eleştirmek üzere hazırlanan Hayvanlar Medyaya Seseleydi (2017) başlıklı video; Türkiye Vegan Derneği’nin (TVD) dilimizdeki türcü ifadelerle dikkati çekmek üzere hazırladığı Kirpi Sözlük; Abdullah Onay’ın derlediği ve hayvanlara karşı aşağılama, hakaret, küfür içeren kelime, kavram, deyimlerden oluşan Türcü Sözlük gibi girişimlerin de katkısı oldu.

Hayvan Dostu İletişim Kılavuzu, haber medyası başta olmak üzere diğer iletişim disiplinlerine yönelik bir rehber niteliği taşıyor. Bu kılavuzun orijinal içeriği, Oregon Üniversitesi’nden Prof. Dr. Debra Merskin ve Doç. Dr. Carrie P. Freeman’a ait.

Benzer bir Türkçe kılavuz hazırlamak için yola çıktığımızda karşılaştığımız *Animals and media: A style guide for giving voice to the voiceless* (Hayvanlar ve medya: Sessizlerin sesi olmak için bir kılavuz) başlıklı bu çalışmanın Türkçeye çevrilerek uyarlanmasını cömertçe kabul eden Prof. Dr. Merskin ve Doç. Dr. Freeman'a öncelikle çok teşekkür ederiz. Kılavuzun hazırlık sürecinde bizleri cesaretlendiren ve yazdığı önsözle kılavuzu insan-hayvan etkileşimi bağlamında konumlayan İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Halil Nalçaoğlu'na da teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Kılavuz fikrinin oluşumu, çevirisi ve uyarlanması sürecindeki değerli katkıları için M. Barış Şengün, Gözde Karataş ve Pınar Dirik'e; kılavuzun dilini ve terimlerini gözden geçirerek önerileriyle katkıda bulunan İstanbul Bilgi Üniversitesi akademisyenleri Prof. Dr. Hale Bolak, Güventürk Görgülü, Sarper Durmuş ve Hilal Nur Sarbak'a; kılavuzun görsel tasarımını gerçekleştiren İletişim Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Programı öğrencileri Gökmen Soylu ve Berilsu Kaygısız'a teşekkür ediyoruz.

Kullandığımız dil, dünyaya bakış açımızı şekillendiren önemli bir güç. İletişim disiplinlerinde çalışan profesyoneller, dilin etkin kullanımıyla ilgili teknik bilgilere sahip oldukları gibi, faaliyet gösterdikleri alanların farklı paydaşlar üzerindeki kayda değer etkisininin de farkındalar. Bu bağlamda, kılavuzumuzun iletişim profesyonellerinin etki güçlerini hayvanlar lehine de kullanabilmeleri için bir kapı aralayabilmesini diliyoruz.

Dr.Bârîka Göncü

İstanbul Bilgi Üniversitesi

GAZETECİLER İÇİN

Gazeteciler, toplumun gezegenimizi paylaştığımız hayvanlara bakış açısını olumlu yönde değiştirme ve dönüştürme gücüne sahiptir. Bu kılavuzun gazeteciler için önerdiği ilkeler, hayvanlarla ilgili haberlerin; mesleğin “doğruluk”, “adalet”, “eşitlik” ve “dürüstlük” ilkeleri doğrultusunda oluşturulmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Hayvanların haber konusu ve kaynağı olarak kullanımı

- İnsan-hayvan etkileşiminin farklı boyutlarına ve hayvanların bakış açılarına değinen haberlere daha fazla yer verilmelidir. Hayvanlara ve doğal çevreye dair haberlerde, bilimsel ve ekonomik bakış açılarının yanı sıra sosyo-psikolojik, etik ve politik bakış açıları da dile getirilmelidir.
- Hayvanların dolaylı ya da dolaysız etkilendiğı sağlık, beslenme, enerji, siyaset, savaş vb. haberlere hayvan yönlü bakış açıları ve hayvanların çıkarları da dahil edilmelidir.
- Hayvanların maruz kaldığı sömürü ve hayvanlara verilen zarar, mümkün olduğunca geniş bir perspektifte değerlendirilmelidir. Nesli tükenen veya tükenme tehdidi altında olan hayvan türleri, hayvan dövüşleri, hayvan ve hayvan ürünleri ticareti gibi çoğu yasal olmayan konuların daha fazla habere konu olması kaçınılmazdır. Ancak, yasal olarak meşru olsa da hayvanlara zarar veren ve/ya verme potansiyeli taşıyan endüstriyel hayvan ve hayvan ürünleri üretimi, avcılık, hayvan deneyleri gibi konulardaki haberler de gündeme taşınmalıdır.
- Hayvanlarla ilgili haberlerde hem hayvan refahı hem de hayvan hakları perspektiflerine yer verilmelidir. Hem hayvanları kullanan sektörlerin standartları (refah perspektifi), hem de insanların hissedebilen canlılar olan hayvanları kullanmaları (haklar perspektifi) sorgulanmalıdır.

- Yaban yaşamın sürdüğü ortamlarda yaban hayvanları tarafından zarar gördüğünü öne süren ya da yaban hayvanlarının varlığından şikayetçi olan insanları konu alan haberlerde, söz konusu insanların o ortamdaki varlığı da tartışılmalıdır.
- İnsanlar ve hayvanlar arasındaki olumlu etkileşime haberlerde daha fazla yer verilerek, topluma hayvanlarla olumlu ilişki kuran rol modelleri sunulmalıdır.

Önyargıdan kaçınma

- Haberler geleneksel olarak ağırlıklı olarak insanların çıkarlarını, gereksinimlerini ve bakış açılarını merkeze almaktadır. Bu durum, hayvanların özellikle de kendilerini ilgilendiren konular bağlamında kendi yaşamlarının özneleri olmadıkları ya da çıkarları bulunmadığı yönünde bir izlenim uyandırabilir. Bu bağlamda; tıpkı ırkçı ya da cinsiyetçi önyargılardan kaçınılması gerektiği gibi, insan merkezli bu “türcü” önyargılardan da kaçınmaya çalışılmalıdır.
- Yaşam alanı ve bölgesi, yemek, su, güvenlik, arkadaşlık, acıdan ve sömürüden kaçma/kurtulma, türüne ait davranışları sergileme gibi konularda hayvanların da tercihleri ve çıkarları olduğu göz önüne alınmalıdır.
- Hayvanlar mekanik ve içgüdüsel varlıklar olarak değil, farklı bakış açılarına, duygulara ve öznel tecrübeye sahip, hissedebilen bireyler olarak temsil edilmelidir.

- Farklı hayvan türleri “haşere”, “tehdit”, “av” ya da insanların yemek, araştırma, giyim ve eğlence amacıyla kullanabilecekleri “araçlar” olarak tektipleştirilmemelidir.
- Haberlerde insanın doğal çevresiyle olan karmaşık etkileşimine yer verilirken, kimi hayvan türlerine yönelik kültürel önyargılar da sorgulanabilmelidir. Örneğin, köpeklerin yanı sıra kurtlara, yunuslar ve balinaların yanı sıra diğer balıklara, atların yanı sıra ineklere, tavukların yanı sıra ötücü kuşlara, memelilerin yanı sıra sürüngelere de yer verilmelidir.
- Türler arasındaki çelişki ve çatışmalara dair önyargılar beslenmemeli ve bunların sadece belirli bir türe ait olmaktan kaynaklandığı yönündeki görüşler sorgulanmalıdır (örneğin kedilere karşı köpekler, kuşlara karşı kediler, insanlara karşı kurtlar, vb.).
- Mümkün olan her durumda, doğal ortamlarında yaşayan veya insanlar tarafından tutsak edilmiş olan hayvanların kendi türlerine özgün iletişim biçimleri görsel ve/ya işitsel olarak aktarılmalıdır.
- Hayvanların iletişim biçimleri, “mutluluk”, “merak”, “korku”, “üzüntü”, “endişe”, “şefkat”, “oyunbazlık”, “can sıkıntısı” gibi görece bariz durumlar dışında, mümkünse biyologlar, etiyologlar gibi uzmanlarca ve/ya hayvan hakları savunucuları tarafından yorumlanmalıdır.

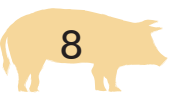

- Avcıların, çiftçilerin veya başka biçimlerde hayvanları kullanan/sömüren kişilerin/kuruluşların görüşleri kadar, hayvanların, insanların çıkarları ve gereksinimleri doğrultusunda kullanılmasına/sömürülmesine karşı çıkan kişilerin/kuruluşların görüşlerine de yer verilmelidir.
- Evcil ve/ya tutsak edilmiş hayvanların kötü muameleye maruz kalmasına dair fotoğraf ve çekimler, kötü muameleden sorumlu kişi ve kuruluşlara odaklanmalıdır.
- Hayvanat bahçeleri, akvaryumlar, hayvanlı sirkler ve hayvanları tutsak ederek kullanan eğlence merkezlerindeki hayvan görüntüleri normalleştirilmemeli, kendi doğal ortamlarında özgür ve bağımsız bireyler olarak yaşayan hayvan görüntülerine ağırlık verilmelidir.

Hayvan hakları savunucuları ve kuruluşlarıyla ilgili haberler

- Hayvanları etkileyen konuların tartışıldığı platformlarda veya bu konuları irdeleyen haberlerde, iş dünyası ve kamu görüşlerinin yanında, hayvan hakları savunucularının görüşlerine de yer verilmelidir.
- Hayvan hakları savunucuları tarafından dünyada ve ülkemizde gerçekleştirilen protestolarla ilgili haberlerde, hayvan hakları hareketinin çeşitliliği yansıtılmalıdır.

Uygun Terminolojinin Seçilmesi

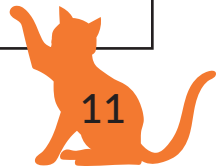
- Dil, insanları, ırkları, toplumsal cinsiyetleri veya cinsel tercihleri nedeniyle karalayan, değersizleştiren ve yanlış tanıtan bir araca dönüşebilmektedir. Aynı şekilde, türcü dil de “insanlar ve diğer türler arasındaki yanlış karşıtlığı” cesaretlendiren ve “insanı abartılı şekilde yücelten” önyargılar barındırabilmektedir. Türcü dil aynı zamanda insanları hayvanlardan ayrı ve onlardan üstün olarak tarif ederek, hayvanların insanlar tarafından her türlü kullanımını meşru kılabilmektedir.
- Hayvan” terimiyle neyin kastedildiği netleştirilmelidir. “Çiftlik hayvanları”, “refakatçi hayvanlar”, “yaban hayatı”, “sürüngenler”, “kuşlar”, “uçabilen kanatlılar”, “böcekler”, “suda yaşayan hayvanlar”, “nesli tükenmekte olan hayvan türleri” gibi terimler tercih edilmelidir.
- Taraflı bir dil yerine, nötr bir dil tercih edilmelidir. Özellikle de hayvan ve hayvan ürünleri sektörlerinin kullandığı örtmecelerden (öfemizm) kaçınılmalıdır. Bu terimler yerine hayvanların ait olduğu türlerin adları ve/ya hayvanların kendi iradeleri dışında kullanıldıklarını anlatan terimler tercih edilmelidir. Aşağıdaki tabloda, bu yönde örnek kelimeler ve terimler önerilmektedir:

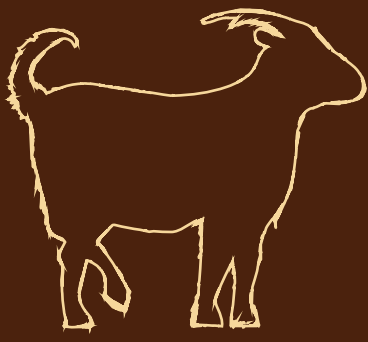

TÜRCÜ KELİME VE TERİMLER	ÖNERİLEN KELİME VE TERİMLER
Evcil hayvanlar	Refakatçi hayvanlar, aile üyeleri
Vahşi hayvan	Yaban hayvanı
Binek hayvanları	At, eşek, katır, deve
Çiftlik hayvanları	İnek, koyun, domuz, keçi, vb. Etleri ve sütleri için yetiştirilen hayvanlar
Kümes hayvanları	Tavuk, hindi, kaz vb.
Beyaz et	Tavuk, hindi, kaz eti
Dana eti	Buzağı, buzağı eti
Sığır eti	Eti için yetiştirilen ineklerin ve boğaların eti
Kırmızı et	Eti için yetiştirilen ineklerin ve boğaların eti
Deniz ürünleri	Balık, somon, karides, ahtapot, kalamar, istakoz, vb.

Av hayvanı	Geyik, tavşan, keçi, tilki, keklik, bıldırcın, balık gibi yaban hayvanlarının eti
Laboratuvar faresi, deney hayvanı, kobay fare	Araştırma için kullanılan ve/ya çoğaltılan sıçanlar, maymunlar, köpekler, kediler
Sirk hayvanları, gösteri hayvanları	İnsanları eğlendirmek için sirkler ve benzeri kuruluşlarda tutsak edilen hayvanlar
Sirk fili	İnsanları eğlendirmek için sirklerde tutsak edilen filler
Gösteri yunusu	İnsanları eğlendirmek için yunus parklarında ve su parklarında tutsak edilen yunuslar
"Telef oldu"	"Öldü", "hayatını kaybetti", "can verdi"
"Can kaybı yok" (İnsanların ölmediği, ancak hayvanların yaşamlarını kaybettiği durumlarda)	".. hayvan can verdi" ".. koyun can verdi" vb."
"İtlaf edildi"	"Öldürüldü"
Hayvan leşi	Hayvan cesedi
Hayvan barınağı	Geçici rehabilitasyon merkezi

REKLAM PROFESYONELLERİ İÇİN

Reklamcılık sektörü önemli ekonomik rolünün yanı sıra, ciddi bir bilgilendirici rol de üstlenmektedir. Bu doğrultuda, tüketicileri daha sürdürülebilir ve daha merhametli bir yaşam için cesaretlendirme potansiyeli taşımaktadır.

- Kuruluşların/markaların “hayvan refahını ve hayvan haklarını gözetme” yönündeki uygulama ve politikaları, tüketicileri yanıltıcı biçimde yansıtılmamalıdır. Bu yöndeki uygulamaların spesifik olarak neler olduğu, bu uygulamalardan hangi hayvan türlerinin ne şekilde yararlandığı belirtilmelidir.
- Ürünlerin ve markaların “çevreci”, “sürdürülebilir” vb. iddialarında yanlış bilgilendirme/yönlendirmeden kaçınılmalıdır.
- Reklamlarda kullanılan bireylerin; sürdürülebilir, merhametli ve tüm türlere saygılı rol modelleri oluşturması için çaba gösterilmelidir. Satış odaklı mesajlarda, aşırı tüketim yerine geri dönüşüm teşvik edilmelidir.
- Bir marka veya bir ürünle, bir hayvan türünün özelliklerinin ilişkilendirildiği reklamlarda, söz konusu türün bu reklamlardan nasıl etkileneceği göz önünde bulundurulmalıdır.
- Bir türe bağlı farklı bireylerin özellikleri/ kişilikleri farklılık ve çeşitlilik gösterdiğinden, reklamlarda herhangi bir tür tektipleştirilmemelidir (“pis böcekler”, “şirin kedicikler”, “vahşi kurtlar”, vb. gibi).
- Reklamlarda tutsak edilmiş ve farklı insan beklentilerini karşılamak üzere eğitilmiş gerçek hayvanlar “oynatılmamalı” (Casting), bu hayvanları temsil etmek için dijital teknolojiler kullanılmalıdır.

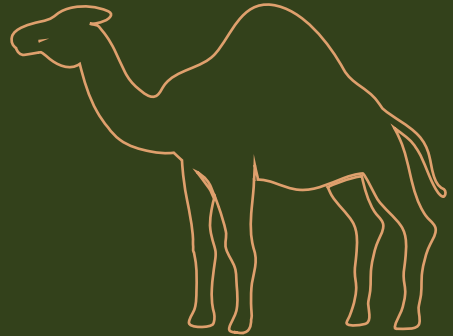

- “İdeal erkeklığı” hayvan kullanımı ya da hayvanlara kötü muamele ile ilişkilendiren mesajlardan kaçınılmalıdır (“erkek adam et yer”, “güçlü avcı”, “boyun eğdiren hayvan terbiyecisi/eğitmeni”, vb.).
- Hayvanları cinselleştirmekten ya da insanların cinsel özellikleri için birer simge haline getirmekten kaçınılmalıdır.
- Hayvanları insanların estetik anlayışına göre temsil etmekten kaçınılmalıdır. Örneğin, kelebekler “güzel”, yaban domuzları “çirkin” olarak nitelendirilmemelidir.

HALKLA İLİŞKİLER PROFESYONELLERİ İÇİN

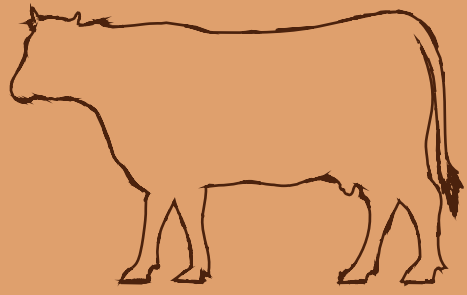
Halkla ilişkiler disiplini, tüm paydaşların çıkarlarını korumak doğrultusunda, Şeffaf ve doğru bilgilendirme temelinde çalıŐır. Halkla ilişkiler profesyonelleri; ticari kurumlar ve kamu kuruluşları kadar, hayvan hakları savunucuları ve ilgili kuruluşların seslerinin duyulmasına da destek olabilirler.

- Hayvan hakları savunucusu ve çevre korumacı sivil toplum kuruluşları ile iki yönlü paydaş diyalogu geliştirilmelidir. Bu kuruluşların, ticari şirketlerin faaliyetleri ile ilgili düşünce ve endişeleri göz önüne alınmalıdır. Temsil edilen ticari kuruluşlar, hayvanlara ve doğal çevreye karşı daha adaletli ve sorumlu iş politikaları geliştirmek doğrultusunda teşvik edilmelidir.
- Hayvanlar ve doğal çevreye yönelik halkla ilişkiler mesajlarında, daha az kaynağa ve dolayısıyla da daha az etki gücüne sahip olan hayvan hakları ve çevre savunucularının görüşlerine de yer verilmelidir.
- Halkla ilişkiler stratejileri ve mesajları oluşturulurken, hayvanların ve doğal çevrenin çıkarları da gözetilmelidir. Hayvanlar ve doğal çevre, ticari kuruluşların faaliyetlerinden ve kararlarından etkilenen paydaşlar olarak değerlendirilmelidir.
- Hayvan hakları ya da çevre koruma yasa ve yönetmeliklerinin tümüne ya da bir bölümüne karşı çıkmak için özel sektör veya sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen lobi faaliyetlerinde şeffaflık ilkesi gözetilmelidir.
- Hayvanları ve doğal çevreyi ilgilendiren/etkileyen ticari faaliyetlerin tümü, şeffaf olarak paylaşılmalıdır. Bu doğrultuda, ticari kuruluşların hayvan hakları ve sürdürülebilirlik alanlarındaki hedefleri ve bu hedefleri ne kadar gerçekleştirdikleri, abartısız ve objektif biçimde paylaşılmalıdır.

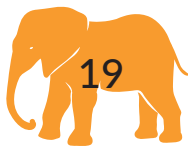

FİLM, TELEVİZYON, VİDEO SEKTÖRÜ PROFESYONELLERİ İÇİN

Kısaca eğlence sektörü olarak adlandırılabilen film, televizyon, video, dijital oyun vb. yapımlar, aynı zamanda birer eğitim ve kültürel alışveriş aracıdır. Ekolojik yıkıma, türlerin kitlesel olarak tükenişine ve milyarlarca hayvanın sömürsü anlamına gelen yaygın endüstriyel tarıma tanık olduğumuz günümüzde; tüm bu konulara eğlence sektörünün olumlu veya olumsuz katkıları da önemlidir. Eğlence sektörü, olumlu toplumsal değişim ve dönüşüme katkıda bulunma potansiyeline sahiptir. Sektör, izleyicilere insan dışındaki tüm türlerin “kültürlerini” tanıtarak, tıpkı insan topluluklarındaki farklılıklara duyulması gereken saygı gibi, diğer türlere de saygı duyulmasına katkıda bulunabilir.

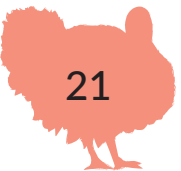
- Filmlerde ve TV programlarında hayvanlar ve doğal çevre birer sorun olarak sunulmamalı, bunun yerine, uygun olan her durumda, hayvanların ve doğal çevrenin karşı karşıya olduğu sorunlara yer verilmelidir.
- Kurgu, belgesel, dram ve komedi formatlarındaki TV programlarında hayvan özgürlüğü ve hayvanların yaşam hakkı perspektifleri daha fazla yer almalıdır. Kimi programların insan merkezli bakış açısını yansıtması kaçınılmaz olsa da, çeşitlilik ve yenilikçilik teşvik edilmeli, insan dışındaki diğer türlerin çıkarlarına odaklanan biyo-merkezli (yaşam merkezli) veya eko-merkezli (ekosistem merkezli) programların sayısı artırılmalıdır.
- Programlarda insanın dışındaki tüm türlerin hikayelerine yer verilmeli, hayvanlar sadece insan merkezli bakış açısıyla değil, kendi çıkarları olan bireyler olarak temsil edilmelidir. Farklı türler “zararlılar”, “tehditler”, “av” veya insan kullanımına yönelik yiyecek, araştırma nesnesi, moda hammaddesi veya eğlence aracı olarak tektipleştirilmemelidir. Hayvanların da düşüncelerinin, hislerinin ve öznel deneyimlerinin olabileceği, aynı türe ait farklı bireylerin biricikliği (tıpkı insanlar gibi) kabul edilmeli ve bu zengin çeşitlilik izleyicilere sunulmalıdır.
- Özellikle de çocuk programlarında hayvanlara insansı özellikler yüklenmesi, izleyicilerin hayvanlara yakınlaşmasını ve insanlara benzer duygular taşıdıklarını anlamasını sağlamak bakımından faydalı olabilmektedir. Öte yandan, hayvanlara insansı özellikler yüklenmesi, onların, özellikle de insanlara hoş gözükme için şu ya da bu şekilde davranmaları gerektiği yönünde gerçekçi olmayan beklentiler yaratabilir.

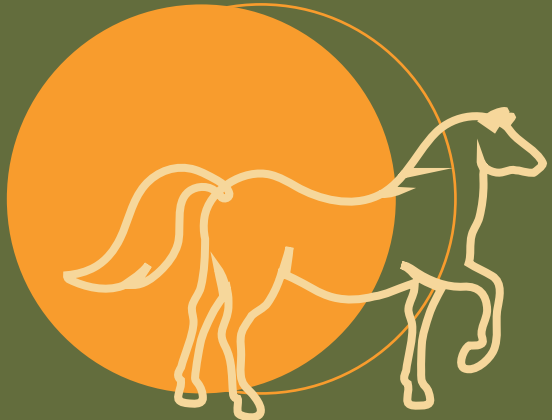
- İçerik üreten profesyoneller, hayvanları sadece kalıplaşmış formüller, romantik yüklemeler veya “şirinlik” çerçevelerinde temsil etmemeli, onların bireysel özelliklerini ve davranışlarını yansıtacak içerik öğeleri geliştirmelidir. Bu şekilde, biz insanlara benzeyip benzemediklerine bakılmaksızın, hayvanların kendi varlıklarının ve özelliklerinin kabul edilmesine katkı sağlanacaktır.
- Yaban hayat belgeselleri de dahil olmak üzere, hayvanları konu alan programların çoğunda, insanlar tarafından çekici bulunan ve beğenilen “karizmatik” türlere daha fazla yer verilmektedir. Bu eğilim, izleyicilerin bu türleri birer “karakter” olarak algılamasına, diğer bazı türleri ise nemsememesine veya yeterince “ilginç” bulmamasına yol açabilir. Biyoçeşitliliğin daha kapsamlı bir şekilde temsil edilebilmesi bakımından, içerik yaratıcıları izleyicilere balıklar, amfibi hayvanlar, sürüngenler, böcekler ve omurgasızlar gibi türleri de tanıtmalıdır.
- Biyoçeşitlilik kaybına, nesli tükenme tehdidi altındaki türlerin ve bu türlerin yaşam alanlarının korunması gerektiğine dikkat çekilmelidir. Öte yandan, nesli tükenmekte olan bazı türlerin sürekli sergilenmesi, izleyicilerde bu türlerin gezegenimizde bol olduğu yönünde bir yanılsamaya yol açabilmektedir. Nesli tükenme tehdidi altında olan türler çeşitlendirilmeli, sadece popüler olan goriller, pandalar ve balinalar gösterilmemelidir
- Programlarda tutsak edilerek “eğitilmiş” hayvanlar oyuncu olarak kullanılmamalı, bu hayvanları temsil etmek için dijital teknolojiden yararlanılmalıdır.

- Çekimlerde ve yapımlarda hayvanlara ve ekosisteme zarar verilmemelidir.
- Yaban hayatı konu olan programlarda, dramatik etkiyi artırmak uğruna av-avcı mücadeleleri aşırı biçimde vurgulanmamalıdır. Hayvanların sadece dişlerine ve pençelerine odaklanmak, doğanın ve yaban hayatın, “uygar” insan toplumuna kıyasla özünde tehlikeli ve sert olduğunu ima etmektedir. Yaban hayat türlerinin aileleri ve toplulukları içindeki yavru şefkati, işbirliği ve dayanışma gibi özellikleri de vurgulanmalıdır.
- Yapımlarda yer alan insan karakterlerin davranış ve değerleri, insanın iyilik yapma ve toplumsal ve ekolojik sorumluluk alma kapasitesi doğrultusunda hangi mesajları verdikleri bakımından değerlendirilmelidir. Özellikle de “kahraman” olarak yansıtılan karizmatik karakterlerin normal, kabul edilebilir, “ezik” değil “cool”, “modası geçmiş” değil “trendy” olmasının izleyicilere nasıl rol modeller sunduğu sorgulanmalıdır. Yapımlar; yalın hayatlar sürdüren, karbon ayakizi daha düşük, hayvan dostu, vejetaryen/vegan, evlat edinmiş, çöpünü ayrıştıran, gönüllü olarak sivil toplum kuruluşlarında çalışan, rehabilitasyon merkezlerindeki hayvanları evlat edinen, tüm canlılara şefkatle yaklaşan karakterlerle çeşitlendirilmelidir.
- İzleyicilerin ekolojik öncelikler ve sürdürülebilirlik pratikleri ile yönetilen bir geleceği hayal etmelerini cesaretlendirecek programların sayısı artırılmalı; yaratıcı hikaye anlatıcılığı teknikleri bu yönde kullanılmalıdır.

Yararlanılan Kaynaklar

Merskin, Debra & Freeman, Carrie P., Animals and Media: A style guide for giving voice to the voiceless
<http://www.animalsandmedia.org/main/> (Erişim tarihi: Őubat, 2020)

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluklar Bildirgesi
<https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html> (Erişim tarihi: Őubat, 2020)

Hayvanlar Medyaya Seseleydi, HAKİM (Hayvan Hakları İzleme Komitesi) (2017)
<http://www.sivilsayfalar.org/2017/04/18/hayvanlar-medyaya-seseleydi-telefon-olmadim-olduruldum-itlaf-edilmedim-katledildim/> (Erişim tarihi: Őubat, 2020)

